

STEFAN SZUTOWICZ

[1. Dane osobiste:]

Plutonowy Stefan Szutowicz, rocznik 1899, masarz wędliniarz, żonaty, pozostawił żonę i troje dzieci; 104. kompania transportowa.

[2. Data i okoliczności aresztowania:]

12 maja 1940 r. był aresztowany przez władze sowieckie pod zarzutem *nienadziorny element* (nie zaufany element) i spekulant; osadzony w więzieniu w Grodnie.

[3. Nazwa obozu, więzienia lub miejsca przymusowych prac:]

Więzienie w Grodnie od 12 maja 1940 r. do 26 marca 1941 r. 20 marca 1941 r. skazany wyrokiem zaocznym na trzy lata łagiernych robót i wywieziony na północ Rosji, nad rzekę Peczorę. Łagier centralny uścinskiego rejonu.

[4. Opis obozu, więzienia:]

Pożywienie w więzieniu 600 g czarnego chleba, kostka cukru, pół litra zupy wodnej na obiad i pół litra takiejż zupy na kolację.

Pomieszczenia przepełnione, w pokoju, za polskich czasów przeznaczonym na dziesięciu ludzi, pomieszczono do 60, okno zabito blachą, pozostawiono do otwierania tylko jedną szybkę, lufcik.

Spanie na gołej podłodze lub cemencie, zanieczyszczone. Ściany były czerwone od zduszanych pluskiew i innego robactwa, wszy łążyły nie tylko po ludziach, ale po ścianach i sufitach. Bielizna bez zmiany, nie prana, uprać można było tylko w ubikacji w czasie mycia się, za co – jeśli spostrzegł klucznik – karano karcerem. Buty służyły za podgłówek, marynarka za przykrycie. Przez cały czas pobytu w więzieniu byłem pięć razy w łaźni w kąpeli. Spacer pięć minut co trzeci dzień.

[5. Skład więźniów, jeńców, zesłańców:]

Współtowarzysze niedoli to Polacy, Żydzi, katolicy i prawosławni, pod zarzutami jako *nienadziorny element* (niezaufany element) – urzędnicy państwowi, samorządowi,

policja, żandarmeria wojskowa, inżynierowie, kupcy (jako spekulanci), zamożniejsi chłopci, rolnicy (jako eksploatatorzy cudzej pracy). Za nieprzyjęcie paszportów sowieckich, za nieprzystąpienie do kołchozów i osadnicy – żołnierze polscy, ochotnicy poprzedniej wojny 1918, 1919 i 1920 r. – aresztowano ich i wywożono.

[6. Życie w obozie, więzieniu:]

Pobyt w łagrach. Dzień pracy od godz. 6.00 rano do 12.00 i od 1.00 do 6.00. Normy pracy nie do wykonania. Za niewykonanie normy pożywienie 250 g chleba i gotowana woda (*kipiatok*).

[7. Stosunek władz NKWD do Polaków:]

Stosunek władz sowieckich do Polaków bezwzględny. W czasie badań wciskano palce między drzwi. Bito niemiłosiernie, wybijając zęby, kopiąc nogami, zalewano wodą loch podziemny i wrzucali człowieka do wody po kolana na 24 godziny, wsadzano do lochów podziemnych bez pożywienia do sześciu dni, kłuto igłami pod paznokciami i sądzono zaocznie.

[8. Pomoc lekarska, szpitale, śmiertelność:]

Pomoc lekarska – lekarstwo jedno i to samo dawano od wszelkich chorób.

Będąc w lochu podziemnym na pięć dni widziałem przez szparkę od [nieczytelne] jak wleczono chorego, stęającego człowieka na noszach po ziemi, niby do doktora, lecz z powrotem go takim że sposobem za 15 min przywleczono do lochu podziemnego i – już nieodzywiającego się – wtrącono do ciemnicy. W ciągu trzech dni nikt do niego nie zaglądał. Kto był tym nieszczęśliwcem, nie wiem.

W czasie przejazdu do łagrow w Koźwie widziałem, jak eskortowali umarłego. Był nim senator polski, hrabia Zamojski.

[9. Czy i jaka była łączność z krajem i rodzinami?]

Łączności z krajem i rodziną nie miałem.

Wmawiano, iż Polski nigdy nie zobaczę, że komunizm sowiecki oładnie cały świat. Że Boga nie ma i niepotrzebne są kościoły i księża.



[10. Kiedy został zwolniony i w jaki sposób dostał się do armii?]

Zwolniony z łagrów 27 września 1941 r. i wywieziony do kołchozu w Nukusie nad rzeką Amu-daria, w marcu 1942 r. powołany na komisję wojskową i wywieziony do Czurżuj, skąd z grupą cywilów [?] udałem się do Persji i wstąpiłem do armii polskiej.

10 marca 1943 r.